

	NB	NB-án kívül
1. Eredeti mikrofilmről (MF)	Nagyítás kölcsönzésre Filmmásolat megőrzésre Nagyítás megőrzésre	Nagyítás kölcsönzésre Filmmásolat megőrzésre Nagyítás megőrzésre
2. Eredeti mikrofilmlapról (MC)	Mikrofilmlap másolat kölcsönzésre Mikrofilmlap másolat megőrzésre Nagyítás megőrzésre	Mikrofilmlap másolat kölcsönzésre Mikrofilmlap másolat megőrzésre Nagyítás megőrzésre
3. Eredeti kiadványról (K)	Eredeti példány kölcsönzésre Fotómásolat kölcsönzésre Fotómásolat megőrzésre	Eredeti példány kölcsönzésre Fotómásolat kölcsönzésre

A kérések benyújtása formanyomtatványokon történik, a teljesítésnek egységárai vannak. Fizetőeszköze a kupon. A dokumentummásolat-típus és terjedelem szerinti kuponértékek a BLLD által megadott táblázatból olvashatók ki (3. táblázat).

Hazánkban az Országos Műszaki Könyvtár kapta meg a Kultúra Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalattól a jogot a BLLD kuponok vásárlására és terjesztésére. Jelenleg 1 kupon ára 200 Ft. Mivel reportonként 2 kuponbélyeget kell felhasználni (3. táblázat), egy report 400 Ft-ba kerül. Ez az ármegállapítás feltételezhetően abból a tapasztalatból adódik, hogy a reportok átlag-terjedelme általában nem több 1 mikrofilmlapnál.

3. táblázat

Kuponértékek

Oldalak száma	A szükséges kuponok száma		
	Xerox-másolat	Mikrofilmlap nagyítás	35 mm-es tekercs-film
1–10	1	1	1
10–20	2	2	1
21–30	3	3	2
31–40	4	4	2
Minden további oldal 10 oldalig	1	1	
Minden további oldal 20 oldalig			1

Egy teljes kutatási jelentés mikrofilmen: 2 kupon

A reportok kuponnal való közvetlen bekérésének két módja lehetséges:

a) a kuponokat előzetesen meg kell vásárolni az OMK Gyarapítási osztályától, majd a report-kérést (az előírások szerint) közvetlenül lehet irányítani a BLLD-hez;

b) fel lehet kérni az OMK Gyarapítási osztályát a reportok közvetlen, kuponos beszerzésére, és akkor a reportok az OMK report-gyűjteményébe kerülnek, onnan lehet igénybe venni őket a könyvtárközi kölcsönzés keretében.

E kuponok fő előnye, hogy fizetőeszközként való felhasználásukkal viszonylag rövid idő alatt szerezhető be a szükséges másolat vagy mikrofilmlap. Amíg pl. az NTIS-től rendelt reportok beérkezése hónapokig eltart, addig ez a BLLD-nél mindössze 2–3 hetet vesz igénybe. A gyors beérkezés nagyon fontos szempont a kutatási és műszaki fejlesztési jelentéseknél, mert ez a dokumentumtípus – a szakirodalom szerint is – a legfrissebb információforrások egyike. Nem árt tehát, ha a könyvtárosok jól ismerik a BLLD report-gyűjteményének gazdag tartalmát és szolgáltatási rendszerét.

Irodalom

CHILLAG, J. P.: Documents in microform at the British Library Lending Division. = Microdoc, 14. köt. 3. sz. 1975. Reprint (kiegészített változat).

CHILLAG, J. P.: Report literature at the British Library Lending Division. Boston Spa, 6 p. Kézirat.

NTIS reports. = Interlending Review, 8. köt. 2. sz. 1980. p. 71.

The British Library Lending Division in 1979/80. = Interlending Review, 8. köt. 3. sz. 1980. p. 79–88.

NAGY Miklósné: A TIGIT/INSPEC keltette szakirodalmi igények kielégítése az Országos Műszaki Könyvtárban. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 27. köt. 4. sz. 1980. p. 133–135.

(Dáczer Éva)

Disszertációk a tudományos kutatóintézetek szakembereinek információellátásában

A legutóbbi évekig a könyvtárak és az információs intézmények információátadásra elsősorban publikált dokumentumokat használtak fel. Ez azzal magyarázható, hogy az állományok nincsenek kellően feltöltve nem publikált irodalommal és a rá vonatkozó operatív tájékoztatásnak sincsenek meg a kellő színvonalú segédeszközei. Ennek ellenére a nem publikált dokumentumok, köztük a disszertációk értékes információforrások voltak és maradnak.

A disszertáció általában új ismereteket tartalmaz, és képet ad egy-egy tudományos probléma fejlődéséről. A disszertációk állításait ellenőrzik, megvitatják, opponálják, tehát mindenképpen olyan tudományos munkának tekinthető, amely a szakemberek széles körének érdeklődésére számíthat. Az irodalmi hivatkozások miatt szekunder információforrásként is felhasználható. Ugyanakkor a disszertációkat általában nem publikálják (mindössze 2–3 példányban vannak meg),

A VNTICentr (*Vszeszojuznij Naucsno-Tehnicoszkij Informacionnij Centr = Össz-szövetségi Tudományos Műszaki Tájékoztatói Központ*) létrejöttével a szakembereknek lehetőségük nyílt a disszertációkhoz való könnyebb hozzáférésre. A VNTICentr egyik feladata ui. a kandidátusi és doktori disszertációk nyilvántartása, mikrofilmezése és másolatban való szolgáltatása. 1969 óta tájékoztatót is kiad a megvédett disszertációkról.

Ennek ellenére az egyes könyvtárak és információs intézetek disszertációkkal való ellátottsága mind ez ideig hiányos. Erről tanúskodik például, hogy a K+F jelentések elég ritkán hivatkoznak disszertációkra.

E cikk szerzője egy *gépgyártási tudományos kutatóintézetben* mérte fel a szakemberek disszertációk iránti igényeit. A felmérés kérdőívek és interjúk segítségével ment végbe.

A felmérés eredményeiből mindenekelőtt az tűnik ki, hogy a tudományos kutatók a fejlesztőkhöz képest gyakrabban használnak fel disszertációkat (1. táblázat).

A felmérés arra is választ adott, hogy milyen a felhasználási gyakoriságuk a különböző években megvédett disszertációknak (2. táblázat). Ebből kitűnik, hogy a disszertációk lassan avulnak: *tudományos és gyakorlati értékük legalább 10 évre szól.*

A 3. táblázat arra ad választ, hogy miként értékelik a szakemberek a disszertációkhoz elvezető tájékoztatót.

Az információszolgálat alapvető fogyatékosságát ne-

1. táblázat

A kutatók és fejlesztők által leggyakrabban használt információforrások (%-ban)

Az információforrások fajtái	A tudományos kutatóintézet egészében	A szakemberek tevékenységi köre szerint	
		tudományos-kutatómunka	fejlesztőmunka
Disszertációk	8,6	12,6	4,9
Könyvek	20,8	18,9	21,5
K+F jelentések	18,5	18,6	19,2
Találmányi leírások	12,2	12,1	12,7
Időszaki kiadványok	19,5	19,4	18,9
Ipari katalógusok	7,7	6,5	8,5
Szabványok	12,7	11,9	14,3

2. táblázat

A különböző időszakokban megvédett disszertációk felhasználása (%-ban)

A disszertáció megvédésének ideje	A tudományos kutatóintézet egészében	A szakemberek tevékenységi köre szerint	
		tudományos-kutatómunka	fejlesztőmunka
1978–1972	56,7	66,7	46,7
1971–1967	43,3	33,3	53,3

3. táblázat

A tudományos kutatóintézetek szakembereinek véleménye a disszertációk tájékoztató rendszeréről (%-ban)

A disszertációkról tájékoztató rendszer értékelése	A tudományos kutatóintézet egészében	A szakemberek tevékenységi köre szerint	
		tudományos-kutatómunka	fejlesztőmunka
Lényegében kielégítő	38,9	33,3	46,7
Nem teljesen kielégítő	34,5	40,1	26,7
Egyáltalán nem kielégítő	26,6	26,6	26,6

4. táblázat

A disszertációkról tájékoztató rendszer elégtelenségének okai (%-ban)

Az elégtelenség okai	A tudományos kutatóintézet egészében	A szakemberek tevékenységi köre szerint	
		tudományos-kutatómunka	fejlesztőmunka
Nem eléggé operatív	26,6	33,3	20,1
Nem ad kimerítő információt	46,7	40,1	53,3
Sok felesleges információt ad	6,7	6,7	6,6
Egyéb okok	19,9	19,9	19,8

vezetesen abban látják, hogy hiányoznak vagy nem eléggé operatívek a szűk szakmai területek disszertációira vonatkozó kimerítő információk (4. táblázat).

A disszertációkról tájékoztató források használatának megosztását az 5. táblázat mutatja be, a legnépszerűbb forrástípus – a referálólap – használatának gyakoriságát és rendszerességét pedig a 6. táblázat.

Az, hogy a megkérdezetteknek csak 25,1%-a nézi át rendszeresen ezt a forrástípust, azzal magyarázható,

5. táblázat

A disszertációkra vonatkozó tájékoztatás
leggyakrabban használt forrásai (%-ban)

A források típusai	A tudományos kutató-intézet egészében	A szakemberek tevékenységi köre szerint	
		tudományos-kutató-munka	fejlesztő-munka
Szerzői referátumok	55,9	55,6	56,2
A VNTICentr és a központi ágazati információs szervek referáló lapjai a K+F jelentésekről	35,3	27,8	43,8
Egyéb források	8,8	16,6	—

6. táblázat

A K+F jelentéseket referáló lapok
használatának gyakorisága (%-ban)

Gyakoriság	A tudományos kutató-intézet egészében	A szakemberek tevékenységi köre szerint	
		tudományos-kutató-munka	fejlesztő-munka
Rendszeresen átnézik	25,1	38,4	14,3
Néha átnézik	60,7	46,2	71,4
Egyáltalán nem olvassák	14,2	15,4	14,3

hogy az információs szolgálat nem fordít elég figyelmet propagálására. Ezen kívül használata is kényelmetlen, mert nincs benne önálló disszertációs fejezet.

A felmérés következő fázisa azoknak az intézeteknek a megtudakolása volt, amelyekhez a szakemberek a disszertációkkal való megismerkedés céljából a leggyakrabban fordulnak (7. táblázat).

Ebből kiderül, hogy a megkérdezett szakemberek egyáltalán nem tudnak a VNTICentr olvasótermének létezéséről, amely pedig már 1978 januárjától működik.

A disszertáció jobb propagálásával és intenzívebb használatával kapcsolatos tennivalók a felmérés tükrében igencsak bokrosak.

7. táblázat

A disszertációkat szolgáltató
intézmények – szervezetek (%-ban)

Szervezetek	A tudományos kutató-intézet egészében	A szakemberek tevékenységi köre szerint	
		tudományos-kutató-munka	fejlesztő-munka
Az Állami Lenin Könyvtár olvasóterme	14,3	14,3	14,3
VNTICentr másolatszolgáltatása	9,5	4,8	14,3
VNTICentr olvasóterme	—	—	—
A disszertációk megvédésének intézménye	35,7	33,3	38,1
Saját intézményi állomány	40,5	47,6	33,3

/KOMAROVA, R. A.: *Iszpoľzovanie disszertacij v informacionnom obeszpecsenii specialisztov NII.*
= *Naucsno-Tehnicoszkaja Informacija*, 1. sor.
11. sz. 1979. p. 15–19./

(Szabóné Nacsá Rozália)

